الحذف والإيصال

Yusuf İslam Dağdelen

تَعَلُّقُ الجَّارَينِ بِفِعْلٍ وَاحِدٍ

Aynı manada iki harf-i cerrin atıfsız olarak bir fiile tealluk etmesi câiz değildir.

✗ ضَرَبْتُ يَوْمَ الجُمْعَةِ يَوْمَ السَّبْتِ
في zarfı zaman — في zarfı zaman

✗ مَرَرْتُ بِزَيْدٍ بِعَمْرٍو
ilsak — ilsak

Ancak harf-i cerler aynı olsa da manaları farklı olsa tealluk câiz olur.

✓ ضَرَبْتُ يَوْمَ الجُمْعَةِ اَمَامَ المَسْجِدِ
في zarfı zaman — في zarfı mekan

✓ اَكَلْتُ من ثَمَرِهِ من تُفَّاحِهِ
ibtida — baziyet

Hazf ve İsal

Harfi cerin müteallakını, harfi cer olmaksızın mecrura ulaştırarak, mecrurun mahalli irabını (ikincil irabını) ortaya çıkarmaya hazf ve isal denir.

Hazf, harfi cerin hazfedilmesi demekken, isal ise harfi cer hazfedildikten sonra, harfi cerin müteallakını harfi cerden sonraki ifadeye ulaştırmak demektir. Bu mecrurun mahalli irabı mefuliyet üzere nasb veya naibiyyet üzere refdir.

وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ مِنْ قَوْمِهِ
müteallak — mecrur — car

مَالٌ مُشْتَرَكٌ فِيهِ — ظَرْفٌ مُسْتَقَرٌّ فِيهِ

harfi cer hazfolunca, müteallak mecrura doğrudan geçti.

1.) فِيهِ *lafzı* مُشْتَرَكٌ *ve* مستقر *ismi mefullerine müteallaktır.*

2.) فِي *harfi cerin mecruru* هِ *zamiridir. Bu mecrurun ikincil (mahalli) irabı, ismi mefuller meçhul fiil gibi amel ettiğinden naibi fail olmak üzere merfudur.*

3.) فِي *harfi ceri (semaen) hazfedilince* هِ *zamiri* هو *şeklinde merfu zamire dönüştü. (naibul fail)*

4.) *Bundan sonra* هو *zamirinin müstetir olmasında bir engel kalmadığından* مُشْتَرَكٌ *ve* مستقر *ismi mefullerinde müstetir kaldı.*